

PERU – OPRAVDOVÝ PTAČÍ RÁJ

Již léta organizuji zájezdy pro milovníky přírody a zejména papoušků. V minulých letech jsem tyto zájezdy organizoval především po evropských ptačích parcích, zoologických zahradách, případně i přírodních parcích. Před pár lety jsem se rozhodl, že zorganizuji výpravu za papoušky přímo do jejich domoviny. Papoušci ovšem žijí na mnoha kontinentech a bylo velmi těžké si vybrat. Nakonec jsem vybíral mezi Austrálií, Novou Guineou a Jižní Amerikou, kde žije papoušků nejvíce. Zvítězila Jižní Amerika – dětský sen všech milovníků přírody. Vždyť právě v Jižní Americe zůstaly zachovány největší plochy tropických pralesů a také zde žije nejvíce papoušků. Ovšem Jižní Amerika je obrovská a vybrat danou lokalitu bylo velmi těžké. Kontaktovali jsme partnery prakticky z celé Jižní a Střední Ameriky a postupně se výběr zúžil na tři země : Brazílii, Kostariku a Peru. Oslovili jsme mnoho partnerů s dotazem na papouščí lokality, zejména jsme pátrali po jílových březích, kde se slétají hejna papoušků. Nakonec jediná země, kde nám partneři garantovali návštěvu těchto jílových břehů, bylo Peru. Tím pádem byl cíl cesty jednoznačně vybrán.

Peru coby typická jihoamerická země rozněcuje představivost jako málokteré místo na světě. Země velkolepých ztracených měst, bohatého kulturního dědictví a závatných historických událostí už dlouho přitahuje lovce pokladů i cestovatele, kteří se snaží odhalit tajemství a bohatství výjimečných a často zapomenutých civilizací. Před 500 lety zde vzkvétala slavná říše Inků, která však byla jen poslední z mnoha desítek předkolumbovských civilizací. Mezi nimi byly i ty, jež zbudovaly obrovské pyramidy či zanechali v pouštní půdě obrovské a záhadné obrazce. Výzkumy, jež by měly pomoci pochopit rozsah peruánského archeologického dědictví v úplnosti, jsou stále v rozvoji, protože se znovu a znovu objevují nové jedinečné památky.

Peru je také zemí s úžasně rozmanitou přírodou. Můžete šplhat z vyprahlé pouště k chladivým safírovým vodám jezera Titicaca nebo sestupovat z rozeklaných ledovcových vrcholů And do bujných džunglí kypících životem. Nádherná příroda láká množstvím aktivit zaměřených na pěší turistiku či pozorování divokých zvířat. I kulturně je země rozmanitá. Lze se zde setkat s pulzující afro-peruánskou hudbou na pobřeží či s hluboce zakořeněnými tradicemi dávných kultur z náhorních plošin, s moderním tepem limského nočního života či nadčasovými zvuky hudby amazonských Indiánů. Všude zde žijí zvědaví a srdeční lidé, kteří své chudobě čelí chutí do života a energií. Nejznámější jihoamerický obrázek pochází taktéž odsud – je jím impozantní, nadoblačné incké město Machu Picchu. Peru je opravdový ptačí ráj – žije zde 1816 druhů ptáků, z toho 120 endemických druhů, 211 druhů s omezenou lokalitou, 73 ohrožených druhů, 127 druhů kolibříků, 50 druhů papoušků, 135 druhů tangar. Po zjištění těchto faktů bylo jasné, že Peru je přesně ten cíl, který hledáme.

Cíl byl jasný, ale ještě bylo mnoho práce s jeho realizací. Naším cílem bylo v co nejkratším čase (cca 3 týdny), toho vidět z této obrovské země co nejvíce, nejenom prales, ale i Andy, poušť, Pacifik a další. Vždyť Peru toho tolik nabízí. Po nezbytném očkování, nákupu potřebné výbavy a oblečení do pralesa – kde se nejlépe osvědčily army shopy – jsme nakonec odletěli. Z Prahy jsme nejprve letěli do Madridu, kde za námi přiletěl z Varšavy poslední účastník Stanislav. Pak už jsme kompletní přeletěli přes Atlantik a celý jihoamerický kontinent do Limy. Tentokrát jsme v Limě viděli pouze letištní halu. Pouze někteří kuřáci již zahlédli první jihoamerické ptáky – holoubky – kteří posedávali před letištní halou. Pak jsme se vnitrostátním letem dostali do hlavního města Inků – Cusca.

Cusco je nejdéle nepřetržitě obydleným městem na kontinentu, říká se, že je hlavním městem archeologie v obou Amerikách. Na letišti byl neskutečný mumraj taxíkařů a zástupců různých cestovek, kteří se o nás málem poprali. Nakonec nás jeden šťastlivec přivezl až

k hotelu. Hotel nás překvapil svou koloniální nádherou, byl kousek od hlavního náměstí a historie z něho přímo čísel. Uvítali nás čajem z koky, který je dle zdejších zvyků nejlepším lékem proti nemoci z nadmořské výšky, vždyť Cusco je ve výšce 3330 m.n.m. Ubytovali jsme se v pěkně zařízených pokojích a po krátkém odpočinku jsme vyrazili na prohlídku města. Ulice v centru lemují masivní incké zdi, které posloužily jako základy koloniálních i soudobých staveb, a dlážděné uličky jsou často úzké, plné schodišť a přečpané kečuánsky hovořícími potomky Inků. V kostelech a palácích conquistadorů je množství koloniálních skvostů. Cuscu dlouho vládli Inkové a poté conquistadoři. Kdo je však dnešním svrchovaným vládcem města, je jasné: městská ekonomika kompletně slouží potřebám zahraničních turistů. V každém druhém domě lze nalézt cestovku, turistickou restauraci, obchod či hotel. Cestovatelé si často myslí, že zde zahlédli vlajky gay hnutí, ve skutečnosti je to ale vlajka města.

Objev, který jsme zanedlouho učinili, nám všem vyrazil dech. V jednom zastrčeném obchůdku jsme zaslechli hlas papouška. Když jsme se zeptali majitele, tak nám ho ochotně ukázal. A my jsme nevěřili vlastním očím. Byl to papoušek, kterého patrně ještě žádný Evropan nespapal. Ihned jsem ho vyfotografoval a udělal potřebnou dokumentaci. Po tomto objevu jsme zasedli do blízké restaurace a u poměrně dobrého peruánského piva jsme papouška „vědecky“ popsali. Název tohoto ptáka je tedy (*Aratinga nozicka*, Cinco Gringos 2006). O tom, že by se mohlo jednat o mutaci (*Aratinga weddellii*, Deville 1851) jsme se bavili pouze okrajově a s přibývajícím doušky jsme na toto vysvětlení pozapomněli. Chtěli jsme navštívit přírodovědné muzeum, které se údajně pyšní sbírkou ptáků. Bohužel nás u vchodu odbyli typickým „mañana“ – tedy zítra. Odpoledne jsme opět navštívili centrum Cusca, tentokrát ovšem s kvalifikovaným průvodcem, který nás provedl zejména po zdejších barokních kostelech. Na těch se Španělé „vyřádili“, ovšem pro oko středoevropana není baroko nijak zvlášť zajímavé. Spíše nám to vše připadalo, podobně jako některým modernistům, jako středověký vyumělkovaný kýč. Mnohem zajímavější byly základy kostelů, které pocházely z doby Inků, na kterých jsme poprvé viděli unikátní ukázkou kamenické práce Inků. Z našeho pohledu je velká škoda, že Španělé původní chrámy brutálně zničili a přestavěli. Mnohem zajímavější byl Sacsayhuaman, který je kousek nad Cuscem. Představuje hlavu pomyslné cuské pumpy cenící své hrozivé tesáky směrem za brány města proti případným nepřítelům. O významu jména Sacsayhuaman se vedou bouřlivé dohady a jeden z možných výkladů slova je „město z kamene“. Směrem od Cusca je přístup do pevnosti chráněn strmým schodištěm a zvenčí komplex obklopují obranné hradby v podobě tří 600 m dlouhých masivních valů, které tvoří vnější hranici pradávného „duchovního světa“ města Cusca. Mnoho ulic a nádvoří Sacsayhuamanu dokonce nese stejná jména jako městské čtvrti incké metropole ležící pod ním. Většina vnitřních staveb se bohužel nedochovala a hlavní část incké památky dnes tvoří jen gigantické, až 20 m vysoké obranné valy, které nedokázal poškodit ani zub času, ani bitvy, a dokonce ani citelné zemské otřesy. Obří majestátnost nesmrtelných kamenných bloků (jeden váží přes 300 tun) podtrhuje jemná elegance okrasných reliéfů. Ve světle odpoledního slunce kamenné bloky skutečně připomínají vyceněné zuby divoké šelmy a tento efekt byl zřejmě také záměrem stavitelů. Nicméně nedávné archeologické nálezy dávají za pravdu teorii, že Sacsayhuaman sloužil spíše jako obřadní středisko než k čistě vojenským obranným účelům a podivná architektura klikatých hradeb má pouze zdůraznit náboženský význam střídání světla a stínu. Potom jsme ještě navštívili překrásné kamenné lázně Tambo Machay, kde je křišťálová pramenitá voda sváděná kašnami, které vytesali Inkové. O kousek dál jsme navštívili svatyni Qenko. Je to velká vápencová skála plná výklenků, schodů a zvláštních symbolů. Uvnitř skály jsou oltáře a na horní plošině kanálky pro odvádění obětních tekutin – buďto Chicho nebo krve. Na hotel jsme se vrátili již potmě. Večer za námi přišel na hotel náš průvodce do pralesa – Abdel –

který nám řekl důležité informace k následujícím dnům. Pak jsme balili veškeré vybavení do pralesa. Bylo třeba vzít nepromokavé ponča, kvalitní obuv a spoustu dalších věcí. Nejdůležitější úkol měl zdravotník – odhadnout a nabalit léky a preventivní prostředky na celý pobyt v pralesi. Jak se svého úkolu zhostil? Dovíte se v dalším pokračování.

Je možné v současné době objevit další nové druhy papoušků? Neuštkne naše účastníky v pralesi had? Nenapadne je jaguár? Uvidí ještě nějaké papoušky? Vráť se z pralesa?

Andy a mlžný horský prales

Po vydatné skoré snídani jsme nasedli do připravené Toyoty, kde nás čekali 3 členové našeho týmu – průvodce Abdel, kuchařka Luz a řidič Edvin. Cusco ještě skoro spalo, když jsme ho opouštěli. První vesnička za Cuscem – Czuta je vyhlášená svými pekařskými výrobky a tak zde Luz nakoupila chleba na další dny. Peruánský chleba je z pšeničné mouky, je světlý a má nasládlou chuť. Po asi 1 hodině jízdy jsme zastavili u jezera Huacarpay. To leží na úpatí And, je zarostené rákosem a panoráma nad ním je opravdu nádherné. Tam jsme nejprve pozorovali hejna kachen. Abdel nám je určoval - čírka skořicová (*Anas cyanoptera*), čírka žlutozobá (*Anas flavirostris*), čírka kropenatá (*Anas versicolor puna*) a několik slípek zelenonohých (*Gallinula chloropus*). Kvakoš noční (*Nycitorax nycitorax*) stál nehnutě uprostřed mělčiny. Kolem přeletělo hejno ibisů andských (*Plegadis ridgwayi*). Na břehu poletoval tyrančík mnohobarvý (*Tachuris rubrigastra*). Potom jsme přešli po pěšince do rákosiny, kde byla připravena dřevěná pozorovatelná. Odsud jsme mohli ptáky nerušeně fotografovat. Ještě se objevily: volavka bělostná (*Egretta thula*), tmavá volavka modrošedá (*Egretta caerulea*), potápka Rollandova (*Rollandia rolland*), slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*) a vodouš velký (*Tringa melanoceuca*). Běžní jsou zde i rackové andští (*Larus serranus*). Ornitologové je zastihli až ve výšce 4600 m. Pak jsme přešli k autu, kde nás čekalo připravené jídlo. Kousek nad jezerem byly právě rozkvetené žlutě kvetoucí keře (*Nikomana tomentos*), které lákaly kolibříky. Zaujal nás zejména největší kolibřík na světě – kolibřík velký (*Patagona gigas*), který dorůstá až 22 cm. Nektar sbíral také kolibřík sylfa zelenoocasá (*Lesbia nobilis*) s dlouhým ocasem a endemický kolibřík výštinový (*Oreonympha nobilis*). Na okolních skalách stavěli v křovinách hnízda hojní strnadi ranní (*Zonotricha capensis*). Poletovali tam i další strnadovití ptáci jako je dijuka popelavá (*Phrygillus plebejus*) a dijuka zahradní (*Phrygillus fruticeti*). Na tuhých listech agáve posedávaly šafránky zelenavé (*Sicalis olivascens*). Tak jako naši rorýsi, lítají zde rorýsi bělokrcí (*Streptoprocne zonaris*). Několikrát nad námi kroužili poštolka pestrá (*Falco sparverius*) a káně aguja (*Geranoaetus melanoleucus*). Abdel nás zavedl k velkému stromu, kde měly společná hnízda nádherné modré tangary. Poprvé a rozhodně ne naposledy jsme ocenili Abdelovo vzdělání. Vystudoval státní univerzitu v Cuscu, obor ornitologie, plynně hovoří francouzsky, anglicky a místními jazyky tedy španělsky, kečuánsky a zdejšími indiánskými jazyky. Bez kvalitního průvodce by naše poznání parku Manu bylo rozhodně daleko horší.

Pokračovali jsme v jízdě k hřebenům And. U cesty se běžně vyskytují drozd jihoamerický (*Turdus chiguanco*) se žlutým zobákem a drozd velký (*Turdus fuscater*) s červeným zobákem. Oba jsou převážně černě zbarveni a lépe by se na ně hodilo české pojmenování kos (taktéž rod *Turdus*). Jsou totiž téměř k nerozeznání od našeho kosa a určitě i blízce příbuzní! V křovinách poletují čížci jihoameričtí (*Carduelis megalanica*) a občas vidíme holoubky naholící (*Metriopelia ceciliae*). Po pár kilometrech skončila asfaltka a od té doby jsme se pohybovali již jen po kamenitých cestách. Raději jsme se ani nedívali dolů, protože srázy byly ohromné a kvalita cesty mizerná. Na mnoha místech byla vozovka sesunutá

a svodidla prakticky neexistovala. Cesta byla široká tak akorát pro jedno auto a proto při potkání protijedoucích vozidel musel vždy někdo couvat k nějakému rozšířenému místu. Není tedy divu, že kousek před přejezdem nejvyššího místa, jsme měli první defekt. Naštěstí to bylo před vesničkou Lancarani. Čekání na opravu auta jsme si zpříjemnili posezením v restauraci na rynku a pozorováním reje kolem. Zajímavé bylo očkování obyvatelstva, které se dělo přímo u hlavní cesty, kdy sestřička procházejícím píchala injekci do levého ramene. Kousek vedle radnice byla škola a tak jsme mohli pozorovat, jak probíhá stravování školáků. Ti vyběhli ze školy a běželi za svými maminkami a babičkami na něco dobrého k snědku. Po výměně pneumatiky jsme pokračovali dál. Opět jsme o trochu míň věřili našemu vozu, protože vyměněná pneumatika měla naprosto nulový vzorek. Cestou jsme viděli zvláštní kamenné drobné kruhové stavby, které sloužili jako mnišské kobky. Obyvatelé v okolí pěstují především brambory. Ty právě kvetly – měli exotickou modrou barvu. Pak jsme přešli do městečka Paucartambo, známého podle starého kamenného mostu. Zde jsme pozorovali zajímavý život horských indiánů. Na tržišti prodávali všechny možné tropické plody a taky mnoho druhů brambor, které právě odsud pochází. K prodeji byli i prasata, které svými dlouhými štětinami připomínali divoké předky. V potoce pod mostem prováděly ženy hygienu a umývaly zde své potomky. Na protějším břehu spokojeně žili domácí prasátka. Luz nám mezitím připravila vynikající kuře s opraženým maniokem. Konečně jsme dosáhli nejvyššího vrcholu naší cesty ve výšce 3850 m. Prošli jsme policejní kontrolou, ale turisté je nezajímali, hledali spíše potenciální pašeráky kokainu.

Příroda západní strany And je poměrně chudá díky převládajícímu suchu. Většinou je zde pouze nízký bylinný porost, stromy zde rostou poměrně řídké. Zajímavé je, že původní araukárie jsou zde vzácné a rostou spíše v městečkách a vesnicích jako okrasné stromy. Na svazích jsou uměle vysazovány eukalypty z Austrálie a horské borovice původem ze Střední Ameriky. O tom, kdy byly vykáceny původní lesy Abdel nic nevěděl.

Blížili jsme se k národnímu parku Manu. Oblast Manu zahrnuje Národní park Manu a velké území, které ho obklopuje. Chráněná přírodní oblast Parque Nacional del Manu byla založena v roce 1968. V roce 1977 byla prohlášena za biosférickou rezervaci a roku 1987 je zapsána do Seznamu přírodního dědictví lidstva UNESCO. S rozlohou 18 812 km² byl donedávna největším národním parkem deštného pralesa na světě. Turisticky přístupná je jen malá část na jihovýchodě (zona Cutural) a na severovýchodě (zona Experimental).

Založení národního parku Manu v Peru bylo jedním z nejvýznamnějších okamžiků v dějinách péče o ochranu velkých přírodních oblastí. Jedná se s o opravdu nedotčený park s neobyčejně nízkou hustotou obyvatelstva. Nicméně nejdůležitějším faktorem, který přispěl k jeho důležitosti, byla rozmanitost prostředí a společenstev, jež jsou významnou ukázkou přírody Latinské Ameriky. Park se rozprostírá od And až k amazonským nížinám. Celkový rozdíl nadmořské výšky je přes 3 000m - od 250 m do 4000 m a zahrnuje plynulou řadu vegetačních typů od náhorních planin a zamlžených paramos (vysokých náhorních rovin bez stromů v severních Andách), až k nížinným zaplavovaným tropickým lesům, které se táhnou podél toku dvou hlavních řek kraje: Rio Manu a Rio Alto Madre de Dios. Je to jedno z nejlepších míst v celé Jižní Americe k pozorování různých druhů tropické zvěře. V tomto národním parku bylo identifikováno osm set druhů ptáků (téměř dvojnásobek druhů ptáků v kterékoli evropské zemi). Některé prameny uvádí dokonce tisíc druhů ptáků. Mnohé z těchto druhů jsou málo známé a několik jich bylo popsáno teprve před několika lety. To na základě jedinců chycených do sítí, které ornitologové umístili na mýtinách pralesa. Roste zde na 20 000 druhů cévnatých rostlin, z toho přes 5000 druhů kvetoucích rostlin. Savců zde žije asi 200 druhů, počet druhů hmyzu a bezobratlých ani nelze vyčíslit. Jen motýlů je zde víc jak 1200 druhů!

Podle klasifikací, jichž obvykle používají ekologové, je možno rozlišovat až šest typů

tropického deštného pralesa: zaplavovaný (bažinný) deštný prales, nížinný deštný prales, poříční deštný prales, středohorský deštný prales, mlžný vysokohorský prales a horský deštný prales. Běžně se ale dělí na 2 základní typy - nížinný deštný prales a mlžný horský prales. Kontinuitu vegetačních pokrývky porušují jenom mýtiny, jezera, skalnatá úžlabí a močály – tedy prvky, které obohacují rozmanitost krajiny.

Hranici parku Manu jsme překročili ve výšce 3 530 metrů. Byla zde vysokohorská vegetace, které vévodily cykasy. Teploty zde dosahují až – 2 stupňů Celsia a až do těchto výšek zalétají kolibříci svítiví (*Aglaeactis cupripennis*). Je to druh s nejvyšším doloženým výskytem na světě. Odsud už sjíždíme dolů. Po cestě přelítá hejno asi 20 kusů holubů pruhovaných (*Columba fasciata*). Při zastávkách vidíme například datla andského (*Piculus rivolli*) nebo sojku modrohrdlou (*Cyanolyca viridicyana*). Podařilo se nám vyfotit krásného oranžového ptáka tyranovce rezavého (*Pyrrhomyias cinnamomea*). Velmi dobře slyšíme největšího ptáka oblasti guana andského (*Penelope montagnii*), který dorůstá až 60 cm, ale bohužel se nám ho tentokrát nepodaří spatřit. Při cestě k noclehu téměř za tmy nás Abdel upozornil na nádherného momota horského (*Momotus aequatorialis* Gould 1858). Do první ekolodge (turistické základny) přijíždíme již potmě, ale správce nechává ještě chvíli elektrický generátor v běhu, takže se osprchujeme a uložíme pod světlem žárovek.

- 25.10. Vstáváme velmi brzy a ještě před snídaní jdeme na tokaniště skalňáků andských. Po cestě vidíme poměrně velkou vačici s bílým ocasem. Není to daleko od ekolodge a pro turisty je zde připravena dřevěná pozorovatelná na příkrém svahu. Po páté hodině se začíná rozednívat a ještě za šera se objevují první duchové pralesa - skalňáci andští. Postupně přibývá samečků, až jich nakonec přiletí kolem dvaceti. Samiček je podstatně méně, jsou velmi nenápadné a splývají s pralesem. Samečci nám ovšem ukazují naprosto úžasný tanec. Jejich oranžové peří svítí v šeru pralesa a i hlasové projevy jsou velmi silné, určitě se rozléhají stovky metrů daleko. Celé představení trvá asi 40 minut, po kterých odlétají i ti nejvášnivější tanečníci. Odcházíme zpět do ekolodge na bohatou snídani. Poté následuje výšlap po vysokohorském pralese. Bohužel jsme většinou odkázáni pouze na silnici, protože terén je značně svažité a porost je prakticky neprůchodný. Spodní patro tvoří většinou mechy, plavuně, kapradiny a vyšší patro tvoří listnaté keře a stromy. Všemmu vévodí nádherné prehistorické stromové kapradiny – nejčastěji hájovnice (rod *Cyathea*). Mlha halí obrovské stromy, které tvoří první pas džungle. Právě v tomto horském výškovém stupni, kde je ovzduší chladnější a dusno méně tíživé než v nížinném pralese, se vyskytují nejkrásnější orchideje. Bohužel v době našeho pobytu byly většinou odkvetené.

Pozorujeme malé tmavé ptáky se žlutým břichem lesňáčky brýlové (*Myioborus melanocephalus*). Na květech několik kolibříků s vidlovitým ocasem sylfa vlajková (*Ocreatus underwoodi*) a modrou tangaru modrookou (*Tangara cyanicollis*). Poblíž cesty hledají plody amazonské veverka. Na mnoha stromech jsou nápadná hnízda vlhoveců temnozelených (*Psarocolius atrovirens*). Na vysokých stromech nad bystřinou jsme zahlédli nápadný pohyb v koruně obrovského stromu. Dlouho jsme pozorovali skupinu opic chápanů vlnatých (*Lagothrix lagothricha*). Přes cestu také několikrát přeletěl malý pěkný kovově modrý pták s dlouhým ocasem i zobákem leskovec modročelý (*Galbula cyanescens*). Vracíme se do ekolodge a po obědě při kávě pozorujeme kolibříky, kteří se slétají na rozkvetené keře v areálu stanice. Jedná se o malé zelené kolibříky Kingovi (*Agelaiocercus kingi*) a větší kolibříky zelenonohé (*Popelairia popelairii*). Sameček tohoto kolibříka má nápadnou chocholku a samička má hnědě pruhované břicho. Potom jdeme sami bez Abdela do okolí lodge, pozorujeme žluté ptáky tyranu štíhlozobé (*Philohydor lictor*) a nápadné černé ptáky se zvětšenou bílou spodní čelistí zobáku – tangary sametové (*Rampholus carbo*). U vody pobíhají podobně jako u nás třasořitky malí šedí tyrančící kadeřaví (*Serpophaga cinerea*). Dále pozorujeme také slunatce nádherného (*Eurypyga helias*). Velké oční skvrny na svrchní

straně křídel nám bohužel neukázal. Je zajímavé, že tyto ptáky indiáni často chovají ve svých příbytcích a oni je za to zbavují nepříjemného hmyzu. Na další výšlap jdeme už s Abdelem. Po cestě pozorujeme mnoho vlhvců a pozorujeme několik hejn prvních papoušků arating tmavohlavých (*Aratinga weddellii*). Přidává se k nám sympatický mladý pes, který jako by věděl co hledáme, tak aktivně vyhledával ptáky v podrostu. Vyplašil nádherné křepely hvězdičkovité (*Odontophorus stellatus*). Mezi nejpestřejší ptáky patří lesňáček pestrý (*Myioborus miniatus*) se žlutým břichem a červenou čapkou. Zahlédli jsme luňáka olovobarvého (*Lctinia plumbea*) a spoustu vlhvců temnozelených (*Psarocolius atrovirens*). Vlhovci hnízdí v koloniích na osamělých stromech, takže jejich častá hnízda jsou dobře viditelná. Hnízda pletou ze suchých palmových listů, nejraději poblíž vosích nebo včelích hnízd. Tento hmyz likviduje parazitické mouchy. Právě krmily mladé a jejich flétnovitý hlas se rozléhal v údolí. Po chvíli nad námi přeletělo hejno 10 ks amazónků. Abdel je bezpečně určil jako amazónky růžohlavé (*Pionus tumultuosus*). Později jsme byli svědci nádherného představení letecké akrobacie. Nad námi kroužilo asi 10 luňákovců vlaštovčích (*Elanoides forficatus*). Jsou to nádherní elegantní dravci s hluboce vidličnatým ocasem a špičatými křídly. Jeho kontrastní černo – bílé zbarvení podtrhuje krásu jejich letu. V podvečer nad námi přeletěla v poměrně velké výšce dvě hejna amazoňanů, kolegové napočítali 17 a 22ks. Bylo již šero a tak se je nepodařilo jednoznačně určit, ale patrně se jednalo o vzácné amazoňany vojenské (*Amazona mercenaria*). Večer se seznamujeme s dalšími příjíždějícími, je to izraelsko-švýcarská skupina – mladý manželský pár a tajemná černovlasá Ráchel. Po setmění vyrážíme na noční sledování ptáků. Toyota nás vyvezla do kopců a my s Abdelem jsme pokračovali pěšky po stezce. Bohužel začíná pršet a tak prakticky nic nevidíme ani neslyšíme.

26.10. opět vycházíme brzy ráno na tokaniště skalňáků andských. Tentokrát je obloha zatažená a je podstatně horší viditelnost jako včerejší ráno. Taky skalňáků přiletělo daleko méně, samců jenom asi deset a objevuje se pouze jedna samička. Po snídani balíme věci do auta a vyrážíme pěšky dopředu. Při cestě vidíme tangaru modrou (*Thraupis episcopus*) a hejno devíti kusů arating škraboškových (*Aratinga mitrata*). Ukazují se sojky fialové (*Cyanocorax violaceus*), vlaštovky modrobílé (*Notiochelidon cyanoleuca*). Abdel nám prozradil místní název pro Sojku – „pijan pijan“ – no pěkné jméno. Předjíždí nás skupina Ráchel na horských kolech, ovšem jízdou po rozblácené kamenité cestě jim nezávidíme. Poté nás dojíždí auto a my pokračujeme na cestě dolů z And. Ještě několikrát zastavujeme v místě výskytu arů vojenských (*Ara militaris*), ale bohužel na ně nemáme štěstí. Potom vyjíždíme z pralesa a hor do zemědělské krajiny na východním úpatí And. Krajina se začíná měnit, objevuje se hodně palem, např. satea multiflora a taktéž porosty bambusu. Vidíme luňáky olovobarvé (*Lctinia plumbea*), stavící si hnízdo a nádherné leskovce modročelé (*Galgula cyanoscens*). Tito malí kovově lesklí ptáci žijí spíše v kulturní krajině. Zahlédli jsme kukačku ani (*Crotophaga ani*), která je zajímavá svým hnízdním chováním. 4 – 6 párů kukaček si staví společné hnízdo, do kterého samičky nanesou vejce. Pokud se v hnízdě nachází málo vajec, sedí na nich jen jedna samice. Na velkých snůškách s více jak 20-ti vejci sedí více samic současně. Samci sedí na vejcích v noci. Po vylíhnutí mláďat se na krmení podílejí všichni starší ptáci. V krajině se často objevuje káně gmelinové (*Buteo magnirostris*), která je zde asi nejhojnějším dravcem. Přijíždíme do vesnice Tilcopaca, kde dokupujeme zásoby piva. Podívali jsme se do místní internetové kavárny. Zde mohou indiánští vesničané za 1 sole na hodinu brouzdat po internetu a opravdu hojně toho využívají. Podobných internetových kaváren jsme viděli hodně i později a zjistili jsme, že přístup k internetu je zde v pralesě možná lepší, než někde u nás doma. Potom se převlékáme do nafukovacích vest a připravujeme se na rafting. Přitom nás pozoruje ochočená arakanga, která je maskotem zdejší kanceláře. Kapitán nám první dělá školení a potom nastupujeme do raftu společně se skupinou Ráchel. Rafting na rozbouřené řece byl plný adrenalinu, až jsme nakonec byli úplně smáčeni bahnitou vodou řeky. Přijíždíme do

vesnice Atalaya. Přichází tropický déšť, ale po půl hodině opět vysvítá sluníčko. Nastupujeme na motorovou kánoe, na které se budeme plavit několik dnů. Opouští nás řidič a na lodi se nás ujímá kapitán Ernesto a plavčík Carlos. Po několika hodinách plavby přistáváme u další ekolodge. Maskotem této lodge je ochočený guan modrohřdlý (*Aburria pipile*). Ve stromech nad chatami hnízdí vlhovec žlutoocasí a přelítají tady ptáci s dlouhým ocasem (*Colonia colonius*). Okolní prales je přechodným typem mezi horským a nížinným. Ještě se zde vyskytují stromové kapradiny, ale převládají palmy a na mnoha místech jsou bambusové houštiny. Navečer vycházíme na pozorování s Abdelem. Po cestě vidíme tyrana škraboškového (*Titira semifasciata*) a chřástala guyanského (*Aramides cajanea*) (Muller, 1776) s výrazným žlutým zobákem. U řeky nás ptačí společenstvo dostává do opravdové extáze. Pozorujeme první opravdové papouščí představení. Kolem řeky a přes řeku přelítají hejna arating kropenatých. Jsou strašně hašteřivé a hlučné, hejna se mění od 3 do 30-ti kusů. Na jednotlivých stromech konzumují právě dozrávající plody. Několikrát přelétají ary malé (*Ara severa*) a ary zelenokřídle (*Ara chloroptera*). Ary se chovají úplně jinak jak aratingy. Ozývají se jen velmi málo a skupinky tvoří vždy pár a nebo pár s mláďaty. Objevují se i amazonci modrohřdlí (*Pionus menstruus*). Přibývá hmyzu, ale pořád je ho poměrně málo. Proto se místní žabky shromažďují kolem světél, které asi hodinu po setmění svítí. Mezi obojživelníky vévodí obrovské ropuchy aga.

27.10. na dnešek ráno jsme měli naplánovanou návštěvu jílových lizů, kde se slétají papoušci, které jsme viděli předešlý den večer. Bohužel hodinový déšť po ranním rozbřesku tento plán zkažil. Nastupujeme do kánoe a pokračujeme po proudu řeky Alto Madre de Dios. Pralesy Manu obsahují většinu rostlinných druhů, jež se vyskytují v povodí Amazonky: palmu slonovinovou, různé cedrely (*Cedrela odora*) a (*Cedrela fisilis*), palmu Ita/ Maritia flexuosa honduranský mahagonový strom a další rody palem, jako je Cecropia, Podocarpus a Jesenia. Hustě bambusové porosty se střídají s nízkými křovinami, kam světlo proniká s větší silou. Nejzajímavější a pozoruhodné rostliny jsou však epifytické rostliny. Upínají se ke kmenům a větvím nebetyčně vysokých stromů a vytvářejí opravdový mikrokosmos. Ve vzduchu tak vytváří domov bezobratlých obojživelníků, ještěrek, hmyzu, ptáků a malých stromových savců. Teplota neustále stoupá stejně jako dešťové srážky, které v nížinách dosahují až 2 000 mm. Mlžný les je postupně vystřídá teplejším tropickým lesem. Velké stromy mají listy až čtyřicet metrů nad zemí. Bromélie a fantastické orchideje se snaží na větvích uloupit místo liánám, popínavým rostlinám, fíkovníkům a filodendronům a podrost je stále hustší a spleťtější.

Na březích řeky a především na písčinych ostrovech vidíme zástupce vodních ptáků: bukač červenavý (*Tigrisoma fasciatum*), volavka jihoamerická (*Ardea cocoi*) Linnaeus, 1766, volavka bělostná (*Egretta thula*), volavka bílá (*Egretta alba*), sojka rudomodrá (*Cyanocorax cyanomelas*), malá černoohnědá volavka s bílou spodinou volavka proměnlivá (*Butorides striatus*) kolpíky růžové (*Platelea ajaja*), a zobouni američtí (*Rynchops niger*) s nápadným plochým zobákem. Na stromech posedávali důvěrně známí orlovci říční (*Pandion haliaetus*) a káň velká (*Buteogallus urubitinga*). U vyplavené mrtvolky ryby posedávají černí kondori havranovití (*Coragyps atratus*). Před lodí často poletují vlaštovky bělopruhé (*Atticora fasciata*). Nás samozřejmě nejvíc vzrušují papoušci, jsou to především hejna arating a přelétající páry ar (*Ara severa manilata chloroptea a macao*). Zastavujeme v hlavním městě oblasti – Boca Manu. Zde ještě dokupujeme zásoby potravin a pití. Abdel naposledy telefonuje do kanceláře v Cuscu. V jedné místní restauraci objevujeme ochočeného amazoňana. Jedná se o amazoňana žlutohlavého zeleného (*Amazona ochrocephala nattereri* Finsch 1865). Tento poddruh se dost liší od poddruhů chovaných v Evropě. Nejvíce nám připomínal amazoňana žlutohlavého marajonského, který má podobný zelený pás nad zobákem před žlutou skvrnou na čele. Ovšem ten žije na druhé straně Jižní Ameriky a žluté

zbarvení na hlavě zasahuje až za oko. Pozorovaný pták byl asi rok starý a v perfektní kondici. Majitel nám řekl, že ho získal jako mládě od místních indiánů. Od podobných poddruhů se také odlišuje zobákem, který je černý a uprostřed má bílou skvrnu (ne tedy růžovou jako nejběžnější poddruh – surinamský). Chvilku jsme ještě pozorovali místní kluky, jak na rynku hrají fotbal a padají přitom do velkých kaluží. Malá vyplašená holčička zvolala Gringos!!!! A utelka do náručí maminky. Tak jsme byli pokřtěni jako opravdoví tropičtí cestovatelé, po boku Hanzelky, Zikmunda, Friče a dalších.

Potom jsme opět nasedli do kánoe a pokračovali po řece Alto Madre de Dios. U soutoku s Río Manu je naměřena jedna z nejnižších nadmořských výšek v kraji. Tato řeka je ve srovnání s Río Alto Madre de Dios velmi bahnitá a klidná a tak soutok připomíná podobný brazilský soutok Rio Negro s amazonkou. Během teplejších částí dne je celý prales ponořen v naprosté netečnosti. Chápani a vřešťani vyhledávají chlad ve stínu podél břehů řeky, visí na stromech a věnují se úpravě srsti ve vrcholcích stromů. Žije zde množství dravců. Mezi nimi jaguár, pes pralesní (*Speothos venaticus*) a dvě malé elegantní skvrnitě kočkovité šelmy, kočka jaguáří margay a ocelot. Žije zde i vydra obrovská a méně známí masožraví stromoví živočichové hyrare (*Eira barbata*). Nejintenzivnější život v parku probíhá ve středních patrech a dokonce i v závratně vysokých vrcholcích stromů. Tady je předpokladem pohybu pevný stisk, vynikající smysl pro rovnováhu a především stereoskopické vidění pro přesné vypočtení všech vzdáleností v okamžiku skoku do prázdna. Většina stromových živočichů má oči umístěné v čelní poloze, nejlepším příkladem toho jsou opice.

Ted' už jsem se pohybovali uprostřed typického nížinného pralesa. Stromy dosahovaly až 60 m výšky, převládaly palmy a vysoké listnaté stromy s bílými kmeny. Zejména kolem řek byly neprostupné bambusové houštiny, jinak je ale nížinný prales daleko lépe průchozí než horský prales. Má totiž několik pater. Dolů proniká podstatně méně světla a tak je spodní patro je lépe dostupné. Na břehu jsme viděli největšího hlodavce světa kapybaru a několikrát jsme pozorovali vřešťany rezavé (*Alouatta seniculus*). Na ostrůvcích a březích byly poměrně hojné vodní želvy tereky jednovousé (*Podocnemis unifilis*), které se slunily v řadách za sebou. Při cestě někteří účastníci bohužel mírně trpěli, protože se začali projevovat první střešní potíže, ty byly ale po zákroku zdravotníka brzy vyřešeny. Ubytovali jsme se v další ekolodge, v obrovském dřevěném domě postaveném na způsob indiánských domů. Tady už elektřina nebyla zavedená vůbec. V podvečer jsme vyrazili na průzkum okolního pralesa. Viděli jsme spoustu zajímavého hmyzu a ptáků, zahlédli jsme několik ar zelenokřídlých a pozorovali jsme amazonky modrohlavé, kteří přistáli přímo nad námi. V areálu ekolodge se pohybovalo hejno arating, několik kolibříků a taktéž černožlutý vlhovec žlutohřbetý (*Cacicus cela*). Zažili jsme první noc v nížinném pralesi. V domě kromě nás žily i vačice, které nás ale prakticky nerušily. Hmyzu zde bylo podstatně víc než v horském pralesi. Čekali jsme, že to bude daleko horší.

28.10. nad ránem nás probouzí strašný řev z pralesa. Všichni se bojíme, že kolem nás obchází jaguár. Později nám Abdel vysvětlil, že to co jsme slyšeli, byl řev vřešťanů rezavých a jaguáři jsou zde velmi vzácní. On sám je slyšel jen několikrát. Ještě za tmy vyrážíme směrem k jílovým lizům. Po krátké jízdě lodí vysedneme a jdeme ještě asi 15 minut pěšky. Usedáme do starého nepojízdného katamaránu, který je přebudován na pozorovatelnu. Již kolem páté hodiny se objevují první návštěvníci, jsou to amazaňoni pomoučení a amazonci modrohlaví a zlatohlaví. Bylo ještě poměrně šero a tak se prakticky nedali fotografovat. Stříbrné hřbety amazaňanů pomoučených odrážely první nesmělé paprsky slunce. Zdejší amazaňané pomoučení andští Amazona farinosa chapmani Traylor 1942 se značně liší od poddruhů chovaných v Evropě. Na hlavě nemají žádné žluté, ani modré zbarvení a jejich pomoučená (stříbrná) barva zad je velmi výrazná. Po sedmé hodině se objevují první osamělé ary, posedávají na stromech a okukují terén. Mezi tím amazaňani a amazonci postupně

odlétají. Teprve když se objevilo kolem 50-ti ar kolem osmé hodiny, tak slétají na jíloviště. Mezitím stále přilétají rodinné skupinky 2 – 4 ar. Všechno se jedná o ary zelenokřídle. Nakonec jich odhadujeme 100 – 120. K nim se přidala pouze jedna arakanga. Později se přidalo taky několik ar malých. Ary ararauny přeletěly několikrát kolem, ale ani jednou na jíloviště nesletěly. Podle Abdela jsou mnohem plašší a navštěvují jíloviště hlouběji v pralese. Také ary postupně vyklízí pole a kolem 10 hodiny zbývá už jen malinké hejno. V tuto dobu přilétají poslední návštěvníci tiriky tui. Na palmách nad collpou se objevil také tukan bělolící (*Ramphastos vitellinus*) a jednou přiletělo káně gmelinovo *buteo magnirostris*, ale zaleklo se hejna ar a odletělo. Představení skončilo a my jsme se užaslí nemohli odtrhnout z místa. Papouščí představení na collpě, jak indiáni jílové stěny nazývají, je pro milovníky těchto ptáků asi nejsilnější zážitek. Jak muslimové míří do Mekky, české hospodyňky do supermarketu, tak by si neměly chovatelé papoušků upřít cestu na collpu. Poté se vracíme zpátky do ekolodge. V táboře jsme vyplašili několik obrovských ještěrů teju v délce asi 1 metru, kteří zde patrně hledali něco k snědku. Po poledním odpočinku přejíždíme řeku a po vyšlapané pěšině v lese se dostáváme k výškové ocelové pozorovatelně. Ta je umístěna vedle obrovského stromu (*Ceiba pentadra*), který má až 80 000 květů a kvete jednou za 7 let. Po ocelových schodech vyšlapeme do výšky 60 m a přejdeme na dřevěnou pozorovatelnu v nejvyšší části pralesa. Tam pozorujeme flóru a faunu. Na stromě se pohybuje několik gekonů a anolisů. Z větve na větev přelétá nádherný trogon černoocasý (*Trogon melarunus*) a taktéž černobílý šplhavec lenivka bělokrká (*Notharchus macrorhynchus*). Nad pralesem se ozývá řev ar. Přilétá pár ar zelenokřídých. Jeden sedá na strom kousek od nás a druhý přelétá možná kilometr daleko. Na dálku se dorozumívají svým typickým chraplavým hlasem. Do koruny přilétá pár tirica tui a malé hejno *tirica cyanoptera*. Potom slézáme dolů a jdeme k místnímu slepému ramenu. Tam pozorujeme pár hoacinů chocholatých (*Opisthocomus hoazin*), jejichž mláďata mají vyvinuté prsty na křídlech. Vidíme také datla čárkovaného (*Driocopus lineatus*) a vřhovce světleoký (*Agelaius xanthophthalmus*). V koruně stromů seděl nehnutě nádherný orel ozdobený (*Spizaetus ornatus*), vyčkával zde kořist. Tento dravec velmi připomíná harpyji, má černé temeno a výraznou chocholku. Před řekou vidíme kardinála černobrvého (*Paroaira gularis*). Vracíme se do lodge. Zjišťujeme, že zásoby moravského všeléku došly a my jsme ponecháni napospas tropickým chorobám. Ještě, že Abdel zná místní léčivé byliny. Peskujeme zdravotníka, který spočítal zásoby na cestu tam a zapomněl přičíst cestu zpět. Tím nám připomněl jednoho známého českého polárníka.

29.10. Při probuzení slyším důvěrně známý hlas, připadám si jako doma. Ano pyrury!!! Moji přátelé, které chovám již od mládí. Bohužel je jen slyšíme a v hustém porostu nejdou vidět. Mohlo se jednat o nově popsany druh pyrura peruánský (*Pyrrhura peruviana*). Opět jedeme na collpu. Objevují se amazonci modrohlaví a několik zlatouchých. Bohužel začíná prudký déšť a papoušci ani nesletí ze stromů a odlétají pryč. Zklamání se vracíme do lodge a po sbalení odplouváme zpět. Jedeme proti proudu a tak je cesta pomalejší. Déšť postupně ustoupil a tak jsme ještě chvíli pozorovali na menší collpě 8 ar arakang. Na obloze se často objevují rodinné skupinky arraun arakang a ar zelenokřídých. Zahlédli jsme taky arasari hnědouchého (*Pteroglossus castanotis*). Opět jsou zde časté káně gmelinova (*Buteo magnirostris*) a taky vidíme kondory jihoamerické (*Cathartes melambrotus*). Na ostrůvcích se objevují anhima cornuta, rybákům podobný zoboun americký (*Rynchops niger*). Na vyvrženém starém kmeni vidíme skupinku lelků skalních (*Chordeiles rupestris*), spořádaně v řadě vedle sebe. Při zastávce u místní vesničky indiánů nakupuje Luz velkého trnovce černého (*Pseudodoranas niger*).

Přijíždíme do další ekolodge. Ihned nás vítá nejstálější stálý obyvatel Pancho, ochočený tapír. Je velmi přítulný a strašně mu chutnalo pivo. Zajímavé jsou zvukové projevy tohoto největšího savce pralesa. Je to totiž táhlé jemné smutné pískání. A večer nám Luz

připravila trnovce. Chutnal po zvěřině, asi jako kříženec štiky se srncem. Zapíjeli jsme ho šťávou z cukrové třtiny. Večer jsme ještě vyšli do pralesa, kde jsme viděli aratingy a žlutě zbarvené tyrany menší (*Philohidor lictor*). Na noc se Pancho usídlil pod mojí chatkou a tak jsme si ještě večer navzájem pískali. Ráno balíme a pokračujeme proti proudu. Vidíme krásného čápa jabiru a na jednom z ostrovů asi 15 malých černých kondorů havranovitých (*Coragyps atratus*). Vidíme taky datly žlutooké (*Melanerpes cruentatus*), ibisy lesní (*Mesemr nibis cayennensis*) a ledňáčky rybařiky amazonské (*Chloroceryle amazona*). Ledňáčci rychle poletují podél říčních břehů a na okamžik se ve vzduchu zastaví, než se vrhnou střemhlav dolů. Uloví malou rybu, jež se odvážila příliš blízko k hladině. Zastavujeme u collpy, kterou jsme první den kvůli dešti vynechali. Sundávám si oblečení a plavu s igelitkou přes boční tok řeky. Tam mě překvapují hejna hmyzu z čeledi křísů - *Auchenorrhyncha*, kteří si zde patrně podobně jako papoušci doplňují potřebné minerály. Podle pokynů Abdela šplhám k místu, kde se papoušci každé ráno soustřeďují. Nabírám jíl a plavu zpátky. Mám co dělat, s plnou igelitkou se v takovém proudu plave velmi těžko. Proud mě unáší několik desítek metrů dál. Pokračujeme do přístavu, kde opustíme loď a loučíme se s kapitánem i plavčíkem. Minibuskem potom stoupáme do horského pralesa. Při zastávkách ještě pozorujeme a fotíme guana andského (*Penelope montagnii*) a trogona škraboškového (*Trogon personatus*). Dokonce před autem jednou přeletěl i skalňák andský. Cesta přes Andy je velmi náročná a do Cusca přijíždíme po půlnoci.

Machu Picchu

Ráno se setkáváme s Gowou a Leou, kteří mezitím, co jsme se vrátili z pralesa, měli také bohatý program. Slavnou Inckou stezkou vystoupali pěšky na Machu Picchu a okoupali se v termálních koupelích. Právě odsud si ale přivezli víc štípanců, než my z pralesa. Poté nás majitel cestovky odváží taxíkem na nádraží za Cuscem. To proto, abychom ušetřili čas a po včerejším návratu se alespoň trochu vyspali. Vlak do Machu Picchu svou kvalitou připomínal spíše vlaky TGV, než naše vlaky ČKD. Sličné stewardky roznášely bohatou snídani. Za Cuscem jsme projížděli zemědělskou krajinou, ale před cílem již převládala divoká krajina s pozůstatky mlžného pralesa. Vystupujeme v obci Aguas Calientes. Tam už nás čeká průvodkyně, která nás přivádí k autobusu s kterým stoupáme posledních osm kilometrů k Machu Picchu. Při cestě nám mlžný opar odkrývá nádherné zelené kopce And. Samotné Machu Picchu na nás zapůsobilo naprosto úchvatným dojmem. Posunuli jsme se v čase o pár století zpět. Vrcholky kopců se nám střídavě odkrývají a chvílemi se noří do mlhy. Brzy se odtrhneme od průvodce a raději se po areálu pohybujeme sami a vstřebáváme magickou energii. Přestože je zde poměrně mnoho turistů, *genus loci* zůstal zachován. Veškerá infrastruktura a turistické vymoženosti jsou soustředěny v Aguas Calientes a u Machu Picchu je pouze nenápadná vstupní budka. Na obloze krouží několik dravců a jeden z nich dokonce slétl kousek před nás, když zahlédl něco dobrého ke snědku. Rozpoznáváme mladého čimanga jižního (*Phalcoboenus megalopterus*). Jedinými stálými obyvateli města jsou už po staletí strnadi ranní, kteří si již zvykli na nově příchozí- turisty. Plni zážitků z tohoto magického místa se vracíme do Aguas Calientes. Zjistíme že toto město, které zajišťuje veškerou infrastrukturu pro turisty z Machu Picchu je nejdražším místem celého Peru. V restauraci si objednáme jídlo a zjistíme že místní speciality jsou hodně předražené. Smažené morče zde stojí více jak 60 sole, kdežto Lea si ho objednala v zapadlé vesničce nedaleko odsud za 2 sole. Z toho nám vychází turistická přírážka třicetinásobek!!! Tak si raději dáváme řízek z lamy. Je to vynikající, jemné dietní maso. V městečku je obrovské množství stánků všeho druhu, jak s poměrně vkusnými pletenými výrobky a přírodninami, tak s běžným kýchem. Nás ovšem daleko víc zajímají místní ptáci. V jednom z krámků

fotografujeme aratingu škraboškového (*Aratinga mitrata*). Nad městečkem několikrát přeletí vřešticí hejna arating. Jedná se o

10

poměrně silnou populaci, každé hejno má 30-50 kusů, jsou to velké zelené aratingy s červenými znaky na hlavě. Ještě nedávno bychom je automaticky přiřadili k aratingovi škraboškovému (*Aratinga mitrata*), jenže to by nesměla být doba nových objevů. Význačný německý znalec papoušků a vydavatel časopisu Papageien Thomas Arndt právě tady nedávno aratingy zkoumal, jeho výsledky byly opravdu překvapivé. Na místo jednoho druhu *Aratinga mitrata* se dvěma poddruhy (*mitrata a alticola*) popsal pět forem těchto ptáků a z toho dva povýšil na samostatné druhy. Podle této nové systematické změny tedy existuje druh aratinga škraboškový s třemi poddruhy (*Aratinga mitrata mitrata*, *A. m. chlorogenys*, *A. m. tucumana*) a nové dva samostatné druhy aratinga cuský (*Aratinga alticola*) a aratinga hockingův (*Aratinga hockingi*). Všechny poddruhy aratingy škraboškového mají červené „ponožky“ – holenní peří. Červené znaky u (*A.m.chlorogenys*) zasahují pouze k oku u (*A.m. mitrata*) pod oko a u *A.m. (tucumana)* je téměř celá červená hlava, tedy čelo, líce, příuší a má mnoho červených skvrn po celém těle. Aratinga cuský nemá červené „ponožky“ a má pouze malý červený pásek nad ozobím. A na rozdíl od ostatních má tmavě šedé nohy. Aratinga hockingův je o něco větší, má podobnou, snad o něco větší, skvrnu nad ozobím. Holenní peří má zelené a nohy žluto-hnědé. Právě v okolí Machu Picchu byl zaznamenán výskyt několika z těchto forem – (*A.m. mitrata*), (*A. alticola*) i (*A. hockingi*). V podvečer se vracíme vlakem do Cusca. Přivítaly nás velmi sličné průvodčí a za chvíli nás překvapil průvodčí převlečený za indského bůžka. To ale nebylo vše. Za chvíli se převlékly i dámy a začala módní přehlídka. Tak nám cesta do Cusca uběhla velmi rychle.

Přesto, že jsme byli značně unavení, ruch z ulice nám nedal spát. Vyrazili jsme tedy ještě na náměstí a tam jsme zjistili příčinu všeobecného veselí. Ve městě se totiž konal Halloween. Všude bylo spousty mládeže i dětí v různých maskách, nad městem vybuchoval ohňostroj.

TITICACA

Brzy ráno jsme měli vyrazit k jezeru Titicaca. Plány nám ovšem zkomplikovala policejní přehlídka. Policejní stanice byla totiž hned vedle našeho hotelu. Policie z celého města tedy stála nastoupená před hotelem a doprava byla odsud odkloněna. Náš zdravotník získal předcházející den vysokou horalskou hůl. Stalé v dobré halloweenové náladě se postavil do čela nastoupené jednotky a krátce jí velel. Policisté se jen usmívali, vždyť právě turisté jsou důvodem jejich početných řad. Autobus který měl pro nás přijet, však stále nikde. Recepční několikrát volala do přepravní agentury i majiteli cestovní kanceláře. Ten nakonec pro nás přijel s několika taxíky, s tím že autobus dohoníme. Nastala divoká jízda po rozbitých cestách. Autobus jsme dohonili asi až 20 km za Cuscem. Taxikáři objeli bus a dávali mu světly i troubením najevo aby zastavil. Řidiče busu to však naprosto nezajímalo. Zastavil až po dalších asi 20 km na plánované zastávce u jednoho z mnoha španělských kostelů. Řidič se nám neomluvil, ani nic nevysvětlil. Omluvil se nám pouze majitel cestovky, který taky zaplatil taxíky. S busem jsme pokračovali dál a zastavili jsme u Raqchi . Jedná se o zbytky chrámu Viracocha, na němž kdysi byla největší známá indská střecha. Byla to význačná svatyně a dodnes se zachovalo obrovské množství zdí domů a skladišť. Část vykopávek je zaplavena a tvoří menší jezírko na kterém jsme pozorovali slípku zelenonohou (*Gallinula chloropus*), čírku žlutozobou (*Anas flavirostris*) a čírku skořicovou (*Anas cyanoptera*). Pokračujeme dál a přejíždíme nejvyšší vrchol naší cesty ve výšce 4335 m. Vegetace je zde tvořena pouze nízkým bylinným porostem. Vesnice jsou strašně chudé, místní obyvatelé pěstují pouze lamy, ovce a morčata. Časté jsou zbytky sněhu na okolních štítech a z těch stéká nespočet drobných potůčků. U vody vidíme menší druhy kachen a svým bílým zbarvením do dálky zřetelné husice andské. Na obloze často krouží kondoři, většinou menší druhy.

Zastavujeme ve vesničce Pukara. Ta je proslulá keramikou barvy hlíny. Zde jsme navštívili muzeum, které vlastní zdejší vykopávky předindských kultur z let 400 před až 500 po Kristu. Večer přijíždíme k jezeru do Titicaca a ubytováváme se v městě Puno. 11

Ráno vyjíždíme lodí na výlet po jezeře. Proti mě usedá známý režisér Fero Fenič, s kterým si po celou cestu vyměňujeme názory na život v Peru i jinde. Na spoustu věcí máme podobný či stejný názor. První přijíždíme na Plovoucí ostrovy, kde sídlí aymarský národ Uru. Průvodce nám ukazuje postup stavby ostrovů i jednotlivých chýší. Indiáni nám předvádí jak žijí a zároveň nám nabízí místní produkty. Taktéž vidíme úlovky zdejších rybářů. Trochu nám to připomíná skanzen, protože na jiné části ostrova vidíme daleko modernější domky se satelity atd. Pozorujeme kormorány subtropické jihoamerické (*Phalacrocorax olivaceus olivaceus*). Tato rasa obývá celou Jižní Ameriku od Panamy po Hornův mys. Druhá rasa tohoto druhu se vyskytuje ve Střední Americe. Poté pokračujeme na hliněný ostrov Taquile. Obyvatelé jsou kečuánsky mluvící Indiáni, ti jsou známi svou pletářskou tradicí. Šlapeme pěšky na vrchol kopce přes indská terasovitá pole. V této nadmořské výšce je tento krátký výšlap poměrně fyzicky náročný. Domorodci nám potom ukazují své výrobky. Je zajímavé že pletením se zabývají především zdejší muži. Posedávají kolem náměstí a stále pletou. Při obědě nám ukazují velmi praktický způsob, jak se podle barev čepek a sukni odlišují svobodní a ženatí. A také jednoduchou signalizaci toho, zda daný muž či žena mají zájem se s protějškem seznámit. Funguje to lépe, než jakákoliv seznamka či internet. Možná i z toho důvodu dochází málokdy k sňatkům domorodců a cizinců. Večer se vracíme do Puna. Na večeři si většina dává oblíbenou lamu, já však zkouším morče. Ostatní nemají odvahu. Morče pečou i s kůží zbavenou chlupů a z pečinky na Vás mořské prasátko vystrukuje své hlodáky. Chutná podobně jako králík, jen masa má poskrovnu.

Další den jsme měli vyhrazen pro nákupy a odpočinek. Ovšem z lenošení opět sešlo, protože ve městě se právě konal karneval k výročí založení města. Dopoledne městu vévodil průvod škol. Nebyli jsme ani schopni odhadnout jak je průvod dlouhý. Každá škola měla jiný pestrobarevný kroj a mezi nimi bylo množství místních kapel. Celé město bylo vzhůru nohama a obyvatelé se viditelně radovali. Pro chudobné obyvatele z okolí Titicaca je to určitě nevšední zážitek. Turistů zde bylo minimum, takže zážitek nebyl nijak zprofanovaný. Bohužel odpolední část jsme nestihli, protože jsme Puno krátce po obědě opustili. Ladné křivky zdejších krasavic nám tedy unikly. Vyjeli jsme k věžovitým hrobkám chullpas v Sillustani. Ty jsou umístěny na poloostrově jezera Umayo asi 30km odsud. Stavby jsou sestaveny z kamenných prstenců poskládaných na sobě, jsou staré až 5000 let. Některé zdobí reliéfy tesané do kamene. Působí opravdu gigantickým dojmem. Pod nimi jsou tajemné kamenné kruhy, které soustřeďují energii vycházející ze země. Právě když jsme uprostřed kruhů vnímali zemskou energii přiletělo z nebe hejno smaragdově zelených ptáků. Okamžitě jsme zajásali, s tím, že vidíme aymary andské (*Bolborhynchus orbygnesi*). Hejno čítalo asi 20 kusů a ještě o chvíli později přes nás přeletělo jiné menší hejno. Ovšem ptáci se mi zdáli větší, než ti, s jejichž odchovy jsem slavil tolik úspěchů. Teprve později po podrobném prozkoumání fotografií jsem zjistil, že jsme se v určení ptáků zmýlili. Jednalo se o aymary citrónové bolívijské (*Bolborhynchus aurifrons margaritae*). Ti jsou totiž na rozdíl od nominátní žluté formy citronových celí zelení jako andští. Rozdíl od aymar andských je především ve velikosti a zbarvení zobáku. Aymary andské mají totiž obě pohlaví zobák zelený, kdežto u aymary citrónové bolívijské má samec zobák rohově žlutý a samice zobák zelený. Na ostrově jezera Umayo bylo vysazeno stádo lam vikuní a ty se zde dobře množí. Nehrozí jim zde nebezpečí od dravců ani od lidí. Jednu malou vikuňu nám předvedlo zdejší indiánské děvče. V trávě kolem hrobek hledají semínka hejna holoubků pikui - *Columbina picui picui* - nominátní rasa zimuje v Peru. Hnízdí ale v j. Brazílii, Bolívii, Paraguay, Uruguay a stř. Chile. Místní zemědělské stavení, kolem kterých jsme projížděli, mají vždy nad

vchodem vyvěšenou keramickou sošku býčka. Tento symbol má přinést všem jeho obyvatelům blahobyt. Potom se vracíme do města Juliaca, které je jakoby ztělesněním bídy

12

místních obyvatel. Většina domů je značně zchátralá, po ulicích běhají psy a prasata a všude se válí spousty odpadků. Poblíž tohoto města je letiště, odkud odlétáme do hlavního města Limy. Ubytováváme se v pěkném hotelu v nejhezčí čtvrti Miraflores.

NASCA, BELLASTAS, PARACAS

Ráno odjíždíme minibusem z Limy a dáváme se na dlouhou cestu pobřežní krajinou. Ta působí depresivním dojmem. Většinou je to šedivá poušť, která je jenom velmi zřídka vystřídána malými zemědělskými farmami. Pouze v místech, kde se za Fujimoriho vlády vystavěly odsolovací zařízení, vznikly větší a modernější farmy. Po velmi náročné cestě konečně přijíždíme na plošina Nasca. Je dusivé horko, sucho a ve vzduchu je prašný opar. Poblíž světoznámé náhorní plošiny vidíme dokonce několik menších tornád. Přijíždíme na letiště a čekáme ve frontě na odlet letadla. Letadla jsou poměrně malá, pouze pro 6 cestujících včetně pilota. Let s nimi patřil pro mnohé z nás k těm nejhorším zážitkům. Letadlo se celé třese, všude v něm něco praská a občas se nám zdá, že je bezbranné proti silnému větru. A tak brzy poznáváme, co měli někteří z nás na snídani. Obrazce v poušti, které proslavily zejména knihy Erika von Danikena, jsou opravdovou záhadou. Proč je zdejší lidé vytvořili, když je nemohli z této výšky nikdy vidět, nebude asi nikdy vysvětleno. Vidíme obraz psa, strom, opici, astronauta, pavouka, ruce a další. Nás ovšem nejvíce zajímaly symboly ptáků, kterých je zde několik a patří mezi nejkrásnější obrazce. Je zde pelikán, kolibřík, kondor i papoušek. Naštěstí letadlo nakonec bezpečně přistává a my své žaludky léčíme z lékárníkových zásob. Poté přejíždíme k městu Pisco a ubytováváme se v příjemném hotelu s velkým bazénem v zahradě. Na stromech zahrady posedávají hrdličky pacifické - *Zenaida meloda* (Tschudi, 1843). Večer jdeme do města na večeři a ochutnáváme z bezpočtu rybích specialit. K tomu nám na polorozpadlou kytaru hraje blues vrásčitý dědeček. Je mu možná 60, nebo 90 a snad i 150 let. Ráno odjíždíme do přístavu a čekáme na objednanou loď na ostrovy Bellastas. Již při čekání na loď fotografujeme nádherné pelikány hnědé a další vodní ptáky. Na lodích, které kotví v přístavu posedávají spousty kormoránů. Přitom také odkládají guano určitě "potěšeným" majitelům lodí. Při vyplutí z přístavu se nám jako přízrak zjevuje kandelábr. Tak místní nazývají slavný Trojzubec, což je 128m vysoký 74m široký geoglify vytvořený na svahu strmého kopce. Erik von Daniken o něm tvrdí, že se jedná o naváděcí zařízení pro kosmické rakety mimozemšťanů. Jiné teorie tvrdí, že se jedná o navigační bod mořeplavců. Ani věk této záhady není jasný. Někteří vědci tvrdí, že vznikl až v 18 stol. Většina ale tvrdí, že to bylo mnohem dříve.

Zdejší mořská voda má nízkou teplotu, v průměru 18,9 stupňů Celsia. Humboldtův proud totiž přivádí na povrch studenou, na živiny bohatou vodu z hlubších vrstev subantarktické oblasti. Tyto podmínky jsou základem pro vznik jednoho z nejproduktivnějších potravních mořských řetězců, jaké na světě existují. Voda bohatá na minerální látky umožňuje bujný růst drobných mořských řas, které dále tvoří potravu planktonním živočichům nejrůznějších velikostí, mezi nimi i biomase garnátů a krevet. Tito korýši představují potravní základnu pro obrovská hejna malých sled'ovitých ryb – ančoviček. Především tyto ryby jsou hlavní potravou nejen pro velká hejna mořských ptáků, ale také pro lachtany a kytovce. Jejich počty jdou do statisíců. Hlavními producenty guána jsou obrovská hejna tereje guánového a kormorána guánového. Oba další druhy kormoránů, kormorán netropický a kormorán rudonohý, stejně jako terej modronohý, za nimi v tomto ohledu výrazně zaostávají. Zatímco kormoráni pronásledují ryby pod vodou, terejové se s přimknutými křídly vrhají z výšky za vyhlédnutou rybou. Pelikáni hnědí používají zvláštní techniku lovu. Letí v pravidelných řadách nad hladinou. Když první zahlédne hejno ryb,

vrhne se pod vodu jako šipka, poté ho postupně následují další. Pod vodou otevrou zobák s velkým hrdelem vakem, do kterého nabírají vše živé. Jejich sebranost mi připomíná naše

13

cvičení na spartakiádě. Vyskytuje se zde i mnoho druhů racků a rybáků. Ti vyhledávají pobřeží Peru jak kvůli potravě, tak i kvůli hnízdění. Jedním z nejhezčích je bezesporu rypák inka, jenž obývá výlučně pobřeží od Peru až po střední Chile. Jižní pól nám připomněli tučňáci Humboldtovi, jež jsou po tučňáku galapázkém nejdále na sever pronikající tučňáci. Potkáváme i známého z pralesa - zobouna amerického, který s prodlouženou spodní čelistí zobáku brázdí v letu hladinu a tak chytá ryby. Exotický zjev faetona proužkováného snad předčí jen fregatka velkolepá. Ta sice na guánských ostrovech nehnízdí, ale okrádá ostatní mořské ptáky o jejich kořist. Vzácným druhem je buňník Garnotův, který si ve vrstvách guána vyhrabává hnízdní nory.

Největším zážitkem je pro nás setkání s kolonií lachtanů hřívnatých *Otaria byronia*. Kolonii vévodí mohutní 300 kg samci, kolem každého z nich je harém samic s mláďaty. Lodník drží loď v uctivé vzdálenosti od kolonie. Setkání z rozzuřeným samcem by loďka asi nerozchodila. S některými samostatnými jedinci – odrostlými mláďaty se setkáváme „tváří v tvář“. Poléhávají totiž na pobřežních skalách a miniaturních ostrůvcích. Plujeme kolem prastarého přístavu sběračů ptačího trusu (guána). Guáno bývalo nejdůležitějším zdrojem ekonomických příjmů v Peru. Dnes jsou staleté vrstvy již dávno vytěženy a tak mají současní sběrači jen velmi krátký časový úsek v roce na to, aby si odvezli aspoň část toho, co ptáci „vyrobili“.

Odpoledne přejíždíme do národní rezervace Paracas. Název znamená v kečuánštině „pršící písek.“ Jedná se o pouštní rezervaci s neobyčejně bohatou pobřežní faunou. Písek a skály tvoří nádherné barevné žluté, okrové až červené obrazce, které jsou kontrastem proti modři oceánu. Společnost nám dělá opět ornitologický specialista. Na břehu vidíme několik mrtvol lachtanů, kolem kterých jsou jako supi shromážděni kondoři havranovití. Spousty racků a rybáků se prohrabují v nánosu mořských řas a živočichů na pobřeží. My se k nim také přidáváme a nacházíme zuby žraloků, kosti tuleňů, ulity měkkýšů a kolem nás pobíhá množství barevných krabů. Průvodce určuje nejběžnější druh kraba *Grapsus grapsus* (Linnaeus, 1758). Pozorujeme množství bahňáků, z nichž některé známé i z evropských pobřeží, jako např. kameňáčka pestrého (*Arenaria interpres*). Mnozí se také evropským druhům velmi podobají, např. ústřičník tmavý nebo kulík mořský západní. Pozorujeme další ptáky: koliha malá (*Numenius phaeopus*) jespák písečný (*Calidris alba*), jespák aljašský *Calidris maurichilensis*) jespák nejmenší (*Calidris minutilla*), pisík americký *Actitis macularia* racek tmavý *Larus modestus*, racek páskovaný *Larus belcheri*.

Po poušti se prohání malí leguánci, při vyrušení prchají pouze po zadních nohách. Potom přejíždíme do vnitrozemí. Nejprve zastavujeme u zavlažovacího kanálu, na jehož březích roste křovinatý porost. Zde pozorujeme několik druhů kolibříků na květech, např. kolibříka kora *Thaumastura cora* a nádherné červené tyranovce purpurové *Pyrocephalus rubinus*. Přelétá známý americký hnízdní parazit vlhovec hnědohlavý (*Molothrus ater*), který klade vejce do hnízd některých druhů tyranů. Přejíždíme do pouště a zastavujeme v menším lesíku tvořeném suchomilnými stromy. Ve větvích objevujeme nehybně sedící lelky ostroocasé *Chordeiles acutipennis*. Poté se vracíme do vozu a odjíždíme do Limy. Další den se loučíme nejen s Limou a Peru, ale také s celou Jižní Amerikou. Na její obyvatele, jak lidské, tak okřídlené a neokřídlené, nikdy nezapomeneme.

Ing. Josef Nožička